

Стан і перспективи державно-громадського управління в освіті України

Онаць Олена Миколаївна,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

завідувач відділу економіки і

управління ЗСО Інституту педагогіки

НАПН України, м. Київ, Україна

ORCIDid:0000-0003-3323-1289

Реформування системи освіти в Україні, масштабні процеси демократизації та децентралізації управління потребують переходу від державного до державно-громадського управління освітою та закладами загальної середньої освіти. Вивчення та систематизація наукових джерел із проблематики державно-громадського управління освітою та закладами освіти засвідчує високу зацікавленість та варіативну розробленість українськими окремих аспектів даної теми (Л. Грицяк, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, В. Кремень, Л. Калініна, С. Королюк, Є. Лебідь, В. Мелешко, О. Онаць, І. Осадчий, Л. Паращенко, О. Пастовенський, М. Топузов ін.) [1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11].

Вивчення практики державно-громадського управління в закладах загальної середньої освіти і якісний стан реалізації цієї форми управління керівниками різних ієрархічних рівнів управління у сфері освіти здійснювалося на базі експериментальних закладів відділу економіки та управління загальною середньою освітою Інституту педагогіки НАПН України. У дослідженні брали участь 1266 респондентів, серед яких директори та заступники директорів сучасних типів закладів загальної середньої освіти України, представники управлінь освіти та науково-методичних служб.

Критичний аналіз практики державно-громадського управління здійснювався із застосуванням розробленої доктором педагогічних наук, професором, завідувачем відділу Л. Калініною методики та відомих методів опитування респондентів (наповнених авторським змістом) та представлених у відповідних звітах відділу економіки та управління загальною середньою освітою.

758 (59,87 %) респондентів сучасне управління в сфері освіти визнають як адміністративно-командне управління з бюрократичним супроводом та жорсткою управлінською вертикаллю.

Прогресивними формами названі такі, як: адаптивна, стратегічна, інформаційна, програмно-цільова, оперативна, тактична, адміністративна та ін. форми, з яких найбільше переваг одержали: адаптивне управління та громадсько-державне управління: 469 (37,04 %) респондентів вважають оптимальною формою управління державно-громадську 519 (41 %) надають перевагу громадсько-державній формі управління 202 (15,95%). Учасники дослідження запропонували й інші форми для реалізації управління: адаптивне, адміністративне, оперативне, тактичне, програмно-цільове, адміністративно-бюрократичне, адміністрування, стратегічне, інформаційне, дистанційне, управління із застосуванням засобів ІКТ, управління на засадах е-демократії, управління за допомогою мережі Інтернет, мережеве управління, управління «Internetdemocracy». Остаточо не визначилися з формою управління або не надали відповіді на це запитання 75 (5,92 %) керівників.

На запитання про те, які організації відіграють провідну роль у реалізації державно-громадського управління у закладі освіти, було зазначено від двох до п'яти організацій. Щодо співпраці закладу з благодійними фондами та зміни форм цієї співпраці більшість відповідей була позитивною (52 %), частина респондентів планує таку взаємодію в майбутньому. Найбільше відповідей було на запитання щодо ролі громадської організації в реалізації освітньої політики (76%). Стосовно ролі державних установ у реалізації державно-громадського управління, 69 % респондентів назвали такі форми діалогу: конференції, круглі столи, форуми, зустрічі з громадськістю, діяльність шкільних органів самоврядування тощо.

На запитання: «Школа в демократичному суспільстві – це школа, де учні, де вчителі, де керівники...» – респонденти надали досить повні відповіді, серед яких провідною була думка, що учні – активні учасники освітнього та управлінського процесів; вчителі – партнери учнів та батьків; керівники – поважають права учнів,

колеги, батьків, колегіально ухвалюють рішення; члени місцевої громади та різних установ беруть участь у плануванні та управлінні закладом освіти на партнерських засадах тощо.

При відповіді на запитання: «Які організаційні механізми сприятимуть переходу від державно-громадського до громадсько-державного управління у ввіреному Вам закладі освіти?» – респонденти показали розуміння основних проблем і перспектив розвитку державно-громадського управління та механізмів його реалізації: децентралізація управління освітою і надання автономії закладам освіти; зміна нормативно-правової бази щодо надання освітніх та інших послуг, зміна оподаткування економічних партнерів; можливості для вивчення перспективного зарубіжного досвіду діяльності; формування організаційної культури школи та педагогічної культури всіх учасників освітньо-управлінського процесу тощо.

Отже, державно-громадське управління закладами загальної середньої освіти як активними соціально-педагогічними системами буде ефективним тоді, коли держава і громадські структури стануть рівноправними партнерами і працюватимуть на істотні зміни в меті, завданнях, змісті і результатах управління. Таке управління потребує значно активніших людей та інституцій, які спроможні здійснювати прогресивні зміни і на державному рівні, і на рівні конкретного громадянина України, і на рівні зовнішнього середовища мікрорайону школи, і місцевої спільноти - шляхом розроблення нових моделей закладів освіти та управління ними в умовах децентралізації та розвитку місцевого самоврядування.

Використані джерела

1. Грицяк Л. Д. Державно-громадянське управління розвитком освіти на державному, регіональному та інституційному рівнях / Л. Д. Грицяк, Л.М. Калініна // Стратегічні пріоритети. – № 3(12), 2009. – С . 59–66.

2. Єльнікова Г. В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління / Г. В. Єльнікова // Директор школи. – 2003. – № 40– 41.

Закон України «Про освіту»: Електронний ресурс.

Доступно: доступу:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>:

4. Калініна Л. Управління загальноосвітніми навчальними закладами як активними системами: моделі та механізми: монографія /Л. Калініна, В. Мелешко, І Осадчий, Л. Паращенко, М. Топузов / За наук. ред. Л. Калініної. –К.: Педагогічна думка, 218. – 224 с.

5. Концепція «Нова українська школа». Електронний ресурс. Доступно: <https://osvita.ua/doc/files/news/520/52062/new-school.pdf>.

6. Королюк С. Електронний ресурс. Доступно: http://poippo.pl.ua/images/FILES/nml/drukov_produk_POIPPOPDF/2018/Osvita_na_poltavshyni.pdf.

7. Кремень В. Г. Державно-громадська модель управління освітніми закладами / В.Г. Кремень // Директор школи. – 2001. № 4. – С. 6

8. Лебідь Є. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українські реалії [Електронний ресурс] / Є. Лебідь. – Доступно: <http://www.europexxi.kiev.ua>.

9. Онаць О. М. Концептуальні засади організаційних механізмів і технологій громадсько-державного управління загальноосвітніми навчальними закладами: посібник / О. М. Онаць, Л. М. Калініна ; за наук. ред. Л. М. Калініної. – К.: 2015. – С.63.

11. Пастовенський О. В. Наукові основи громадсько-державного управління загальною середньою освітою в регіоні: моногр. / О. В. Пастовенський. – Житомир: ПП. «Рута», 2014. – с. 385